

Björn Boman

Koreansk skönhet som en förlängning av den koreanska vågen

Inledning

Under mitten av 1990-talet myntades begreppet ”den koreanska vågen”(韓流 eller på koreanska, 한류) av journalister i Beijing, vilket syftade på det regionala och transnationella flöde av koreansk populärkultur som hade gjort sig gällande under några års tid och såg ut att öka i omfattning. Det var ett i huvudsak nytt fenomen, och tidigare var det i stort sett endast Hongkong- och Japanproduktioner som hade spridits i regionen och i viss utsträckning även utanför denna. (Chua 2012; Chua & Iwabuchi 2008)

Vid den tidpunkten åsyftades framför allt koreanska tv-dramaserier och filmer som blivit populära i Kina, Taiwan, Japan och andra östasiatiska länder, oftast med hjälp av översättning, dubbning eller andra lokala anpassningsstrategier av innehållet. Successivt har det dock även kommit att innefatta en mängd olika populärkulturella företeelser med Sydkorea som produktions- och distributionsnav. K-prefixet har på senare år använts för att beskriva popmusik (k-pop), dramaserier (k-drama), skönlitteratur (k-litteratur) och film (k-film),

Den första vågen av koreansk populärkultur – ibland kallad Hallyu 1.0 – innefattade primärt tv-dramaserier och teknikprodukter, och har studerats ingående av olika slags forskare

inom samhällvetenskapliga ämnen och humaniora under de senaste tio-femton åren. Den andra vågen – Hallyu 2.0 – innebar i sin tur huvudfokus på den regionalt och i viss mån globalt mycket populära k-popen (Kwon 2015), och även därvidlag har ett flertal studier ägnats åt att analysera fenomenet (se bland andra mina artiklar om k-pop i *Orientaliska studier* nummer 140 och 141 för vidare referenser). En del forskare – och i viss utsträckning även Sydkoreas regering som sedan flera års tid strävar efter att öka spridningen av koreansk (populär)kultur för att i sin tur bibringa ökade intäkter genom framför allt turism – har under de senaste två åren börjat tala om en tredje våg, vilken bland annat skulle kunna tänkas innefatta fokus på att sträva efter att öka populariteten och exporten av koreansk mat. (Kwon 2015)

Denna tredje våg är emellertid i hög grad odefinierad och befinner sig i framväxt, och de olika koreanska vågorna, eller flödena, är överlappande och till stor del godtyckligt avgränsade från varandra. Det är också en integrerad del av historiska processer att olika företeelser växer fram i samspel med det föregående i ett kumulativt mönster. Så kan man exempelvis identifiera *K-beauty* och *K-fashion*, det vill säga koreansk skönhet och -mode, som intimt förknippade med både film, tv-dramaserier och popmusik. Många skådespelare och popartister – inte sällan har k-pop-artisterna flera uppdrag, som skådespelare och modeller, även om de huvudsakligen sysslar med sång och dans inom ramarna för sina respektive grupper – är erkänt vackra, välklädda, välsminkade och modemedvetna (antingen på grund av egna initiativ eller för att de stylas av sina managementbolag på sådana sätt som gör att de uppfattas som modemedvetna eller rentav trendsättare), och blir på så vis centrala bärare av de aktuella idealen.

Med utgångspunkt i den amerikanske sociologen John Lies verk

K-pop (2014), som beskriver Sydkoreas stora influenser från USA och Japan, Karolina Hestells kandidatuppsats *Shokuba na hana – en studie om japansk skönhet* (se *Orientaliska studier* nummer 139), och det faktum att ett flertal sydkoreanska popstjärnor blev framröstade till världens 100 vackraste kvinnor respektive 100 mest stiliga män (TC Candler 2014), samt kompletterande forskningslitteratur och annat relevant material, ämnar jag i denna artikel beskriva och analysera hur just *koreansk skönhet* ter sig som både lokalt, regionalt och globalt fenomen. Fokus är vidare på att redogöra för i vilken mån den är en typisk koreansk företeelse och vilka eventuella andra influenser den har, och därmed begripliggöra och sätta den i ett nutida sammanhang. Nedan följer också en historisk överblick av fenomenet.

På grund av ovan nämnda skönhetsutmärkelser som tilldelats såväl ett antal välkända sydkoreanska kvinnor som män, är fokus på båda könen. Primärmaterialmässigt är följaktligen k-popartister och -grupper som Girls' Generation, After School, Kara, Rain, Shinee, Super Junior, Big Bang och Exo i blickfånget men redogörelsen utgår inte från någon specificerad innehållsanalys. Det som presenteras bör i första hand ses som en mer preliminär deskriptiv analys; med det sagt tar den även fasta på särskilda nyanseringar och problematiseringar som kan förbises om man endast gör en översiktlig beskrivning av ämnet och är på så vis nydanande i dess ansats.

Koreansk skönhet ur ett historiskt perspektiv

Genetiska, arkeologiska och lingvistiska data indikerar att proto-koreaner – ättlingarna till dagens etniska koreaner – har sitt ursprung i de mongoliska populationer som via nordasiatiska färdvägar migrerade till Koreahalvön och bebott den sedan yngre stenåldern (8000-1000 f.v.t.). Kompletterande data visar dock att

koreaners genetiska material även består av sydostasiatiska komponenter, och sedan 1960-talet och framåt har det skett en massiv intranationell migration genom urbanisering, främst från landsbygd och mindre städer till huvudstaden Söul. Följden av detta är därmed hybridisering, blandning mellan två eller flera relativt distinkta populationer. (Kim et al 2010)

I och med det är dagens etniska koreaner att betrakta som en hybridiserad men i någon mening ändå distinkt population, samt relativt närbesläktade med andra östasiatiska populationer som kineser, mongoler och japaner. Det finns även vad man kan kalla en relativ fenotypisk likhet, det vill säga utseendemässiga drag som – alla individuella variationer till trots – karakteriserar östasiater i allmänhet. Studier som inriktar sig på reception av koreanska dramaserier i Östasien och Sydostasien, visar dels att populariteten till betydande del kan tillskrivas förekomsten av vackra koreanska och modernt modemedvetna skådespelare/karaktärer, och de kosmopolitiska miljöer i vilka de vistas; dels att man föreställer sig att det finns ett slags panasiatisk kultur, främst grundad på konfucianska familjevärderingar, som manifesteras i dramaserierna och sammantaget ger intryck av kulturell likhet. Denna affinitet kan också sägas ha en utseendemässig dimension. (Chua 2012: 89-102; Lin & Tong 2008: 91-125)

Beträffande de framgångsrika k-popartisternas utseenden, kan dessa i många avseenden betraktas som en närmast diametral motsats till både konfucianska och folkliga koreanska ideal, vilket bland annat inbegriper att man inte får lov att förändra sin kropp över huvud taget. (Lie 2014; Åberg 2015) Stjärnorna är generellt sett smala och väldigt stylade, både smink-, frisyr- och modemässigt, och bland män i sammanhanget finns delvis en någorlunda muskulös och samtidigt androgyn prägel. (Oh 2013; Jung 2009) Trots att det går att identifiera en professionell ödmjukhet i fråga

om artisternas uppträdande, är framtoningen ändå tämligen ostentativ och utmanande, vilket även det avviker från mer traditionell koreansk kultur. (Lie 2014)

Beträffande framgångsrika k-popartister kan man även finna tendenser till utseendemässig hybridisering, vilket i realiteten ofta innebär en blandning mellan mer vanligt förekommande östasiatiskt utseende och västerländskt (europeiskt) dito. Det senare förstärks av hårfärgning, till exempel blondering, sminkning, eventuell plastikkirurgi, liksom musikens framtoning och stundtals även låtar i engelska versioner, samt danskoreografi som i hög grad påminner om amerikanska popartister. (Jung 2009). Oavsett hur man mer precist förhåller sig till frågan om hybridisering, och dess vikt för k-popens spridning, tycks det vara så att denna genres omfattande popularitet delvis beror på många av artisternas kommersiellt fördelaktiga utseenden och vilket gäller båda könen (Oh 2013). Och skönhetsutmärkelserna är i sin tur nära förknippade med k-pop.

Influenser från Japan och USA

Som John Lie har påvisat, kan nutida sydkoreansk kultur inte förstås utan att ta i beaktande de omfattande flöden av influenser som har kommit från Japan och USA under hela 1900-talet, och med en intensifiering under de senaste tre decennierna i samband med fördjupad globalisering och ökad demokrati. Det har då inte rört sig om kulturella inslag som har absorberas passivt, utan dessa hänger samman med både politiska, ekonomiska, kulturella och teknologiska förändringsprocesser. Sydkoreaner i maktposition i synnerhet, och invånare mer i allmänhet sedan landet blev demokratiskt under slutet av 1980-talet, har förhandlat mellan de externa influenserna och den upplevda koreanska nationella kulturen och särarten, och det är först på senare år som

acceptansen för mer omfattande amerikanisering har befasts. (Lie 2014)

Den koreanska vågen, i synnerhet k-pop, bygger i hög grad på transnationella flöden och samarbeten, och i detta mönster ingår bland annat nordamerikanska musiktrender och alltifrån svenska, danska, holländska till japanska och koreanska låtskrivare. (Lee 2013; Oh 2013) Det är uppenbart att k-pop därmed inte kan förstås utan hänvisning till betydande västerländska, i synnerhet amerikanska influenser.

Vad dock många kan tänkas anta när det gäller modern koreansk (populär)kultur, inklusive koreanska skönhetsideal, är att det endast är amerikanska och västerländska inslag som bidrar till hybridisering och därmed en strävan efter att likna vita, västerländska och europeiskättade kvinnor och män. I själva verket är dock även Japan betydande i sammanhanget, och detta av två huvudsakliga skäl. Det ena är att japanska skönhetsideal torde ha påverkat koreanska dito, och det andra att den japanska marknaden utgör den största exportmarknaden för modern koreansk populärkultur, inte minst k-pop. I nutid hänger dessa två aspekter nära samman: k-pop-bolag vill att grupperna de investerar i ska gå hem i Japan (Lie 2014).

Som Karolina Hestell nämner i sin studie av japanska skönhetsideal (2014) har de nuvarande och till stor del hegemoniska japanska skönhetsidealerna delvis långa anor: redan under Naraperioden (710-794) användes vitt puder för kosmetiska syften. Synen på vithet – nära förbundet med begreppet *bihaku* – skiljer sig nyansmässigt från den europeiska/kaukasiska dito (2014: 101). Trots det kan man rimligen utgå från att dagens japaner är påverkade av västerländska skönhetsideal eller åtminstone på något vis positionerar sig i relation till dem. I likhet med USA finns i Japan en ganska bred repertoar av olika subkulturer som mer eller

mindre avviker från mainstream, varav *ganguro* utgör en närmast diametralt olik syn på åtminstone hudfärg. Detta innebär att, framför allt yngre människor, använder brunkräm och/eller solarium för att få mörkare hudton. (The Guardian 2004) Detta tycks dock inte ha nått Sydkorea i betydande utsträckning.

En annan aspekt av japansk kvinnlig skönhet är *girlishness*, ett i huvudsak flickaktigt men ändå mångfacetterat ideal som har stor utbredning i Japan. Det handlar bland annat om att sträva efter att ge ett oskyldigt, avslappnat och gulligt intryck, vilket markeras genom bland annat miner, klädval och poser (Ibid: 94-100). När man belyser framgångsrika k-pop-grupper som Girls' Generation och Kara och deras image och framtoning, slås man av att det finns betydande överensstämmelser med detta ideal. Innehållet är visserligen tämligen varierat och mångfacetterat, framför allt när man jämför enskilda låtar, både synkront (från samma album) eller diakront (sett över längre tid), men många exempel talar för det. Exempelvis kan man beakta de två senaste Japanturnéerna med Girls' Generation, och deras senaste album med japansk sång och texter, *Love & Peace* (2013), för att få en inblick i materialet och dess kongruens med såväl *girlishness* som *bihaku*. (Girls' Generation 2nd & 3rd Tour)

Koreansk skönhet i nutid som lokalt, regionalt och globalt fenomen

TC Candler's The Independent Critics List är skapad av den professionelle filmkritikern TC Candler, som sedan 25 år tillbaka listar världens 100 vackraste kvinnor och män. Det är inte ovanligt att populära mode- och livsstilsmagasin som Vogue och Vanity Fair gör listor av detta slag och det tenderar då att finnas en västerländsk bias – det är framför allt amerikanska och västeuropeiska skådespelare, popstjärnor och modeller som dominerar.

I och med TC Candler kan man dock ana ett mer varierat och internationellt fokus, om än med en övervikt åt de västerländska och östasiatiska populärkulturella sfärerna. Noterbart är dock att det i stor utsträckning är mycket kända personer som listas – främst skådespelare, popsångare och modeller – och i fråga om sydkoreanska representanter är dessa megastjärnor i åtminstone ett lokalt (Sydkorea) och regionalt sammanhang (Öst- och Sydostasien), och tillhör framgångsrika tjej- och killgrupper som Girls' Generation, After School, Miss A, Kara, Shinee, Exo, Big Bang och Super Junior. Eftersom intresserade kan komma med egna förslag (TC Candler 2014), kan man härvidlag ana det stora inflytandet från stöttande k-pop- och i mindre utsträckning k-drama-fans.¹

Det torde även handla om mer eller mindre aktualitet. Rain är exempelvis en k-popartist som hade sin glansperiod under mitten av 00-talet och fick visst genomslag i USA under 2007 (Jung 2009), medan grupper som Super Junior och Big Bang – med flera medlemmar med på listan – nu kan tänkas ha nått sin respektive karriärpeak innan de eventuellt dalar. Gissningsvis kommer något

¹Utöver att läsa forskningsstudier som behandlar fans av k-pop och/eller k-dramaserier, ger webbplatsen onehallyu.com en god inblick i fenomenet och dess transnationella och globala prägel.

yngre grupper som till exempel Exo och Got7 att få fler representanter under kommande år, medan sådana som Rain lär försvinna. Därvidlag ska man dock göra en brasklapp, såtillvida att även äldre och etablerade kändisar finns med på listan (som exempelvis Tom Cruise, som är född 1962). Ingen av de sydkoreanska representanterna är dock över 40 år, och de flesta under 30.

Det är iögonfallande att ett så stort antal sydkoreanska kändisar är inkluderade och dessutom på topplaceringar på TC Chandlers två listor från 2014 (se nedan). Exempelvis är dessa betydligt fler än dito från Kina och Japan. En del av utseendeidealen kan emellertid och som nämnt troligen spåras till sistnämnda land: dels för att dessa ser ut på ett sätt som kan appellera till japaner, dels för att Japan torde ha påverkat sydkoreanska skönhetsideal. Den andra centrala dimensionen i sammanhanget är att representanterna överlag ger uttryck för hybridisering, och då mer specifikt en blandning mellan östasiatiska och västerländska karaktärsdrag. Detta kan tänkas ha vad man kan kalla en tvådimensionell fördel ur kommersiell synvinkel: sydkoreanska stjärnor uppfattas – både från ett västerländskt och östasiatiskt perspektiv – som en aning exotiska men samtidigt inte alltför exotiska. (Jung 2009; Lin & Tong 2008: 91-125) Samtliga är också ljushyllta och har troligen också genomgått plastikkirurgiska ingrepp i åtminstone någon utsträckning; det senare bidrar till en något mer europeiskaktig fenotyp. Det som eventuellt förändras i mer eller mindre utsträckning genom plastikoperationer är inte hudfärgen, som generellt är ljus bland koreaner, utan ögon, näsa, käkparti och mun. (Åberg 2015) I kombination med klädmode, smink, hudvårds- och andra skönhetsrelaterade produkter bidrar det sammantaget till ett ideal som enligt vissa är universellt snarare än partikulärt. (CNN 2012)

Denna visuella balansgång är också en del av ett större

ekonomiskt, socialt, kulturellt och historiskt sammanhang, vari unga sydkoreaner tävlar om att slå sig fram i ett mycket konkurrensutsatt samhälle. (Lie 2014; Jang & Kim 2013; Åberg 2015) Det snabbt föränderliga och hektiska sydkoreanska samhället, karakteriserat genom uttrycket *palli palli*, bidrar också till en innehållslig, inklusive utseendemässig mångfald, som tycks leda till föreställningar om ständig aktualitet och förnyelse inom ramarna för den koreanska vågen, främst mode och k-pop (Sydkorea: dokumentär). Fastän det finns en viss beständighet beträffande koreanska skönhetsideal, och i och med detta en reproducering av särskilda uppfattningar om vad som kännetecknar vackra kvinnor respektive män, är omväxlingar inom vissa ramar legio i dessa sfärer. Den centrala följdfrågan är i vilken mån ramarna tillåts att bli ännu vidare, och vilka faktorer som påverkar deras grad av elasticitet.

Den gemensamma nämnaren, förutom den ständiga variationen och förnyelsen, är emellertid bland de kvinnliga representanterna en mycket slank kroppstyp och delvis stor överensstämmelse med tidigare nämnda *girlishness* och *bihaku*. Längdmässigt tycks en betydande andel k-pop-stjärnor vara något mer högresta än den genomsnittliga sydkoreanen (Lie 2012; Oh 2013), men det är framför allt den mycket smala kroppsformen och minutiöst stajlade imagen som dominerar bland listrepresentanterna. En av de senaste utseenderelaterade trenderna i Sydkorea utgörs visserligen av en något mer kurvig och muskulös fitnessfysik (Korea Boo 2015), men det tycks åtminstone än så länge inte ha haft någon betydande inverkan på de mer allmänna skönhetsidealen.

Slanka kroppstyper, ljushyllhet och en delvis europeiskaktig fenotyp utgör ett förhärskande ideal även bland de män som är med på listan, och androgyna drag (ofta förstärkta genom smink), klädval och mer machoaktiga gester och utseenden alterneras i och

med grupper som Shinee, Super Junior, Big Bang och Exo.

Metrosexualitet kan även användas som kompletterande deskriptivt begrepp för de rådande utseendeidealen bland dessa kända män. Oavsett hur den specifika look som för tillfället accentueras i musikvideor eller andra sammanhang ter sig, rör det sig i allt väsentligt om en urban, synnerligen modemedveten image och i vars produktion huvudstaden Söul utgör både dess primära nav och kuliss. Musikvideon till Super Juniors "Sexy, Free and Single" (2012) fångar kvintessensen av detta slags ombytlighet.

TC Candler's The Independent Critics List – The 100 Most Beautiful Faces of 2014

1. Nana (medlem i After School)
11. Suzy (medlem i Miss A)
17. Go Ara (skådespelerska)
23. Taeyeon (medlem i Girls' Generation)
27. Song Hye Kyo (skådespelerska)
35. Jessica Jung (f.d. medlem i Girls' Generation)
53. Minah (medlem i Girls' Day)
56. Go Woo-ri (medlem i Rainbow)
59. Jun Ji-hyun (skådespelerska)
64. Soo-young (medlem i Girls' Generation)
76. Yoona (medlem i Girls' Generation)
78. Jooyeon (medlem i After School)
83. IU (soloartist)
99. Goo Ara (medlem i Kara)

TC Candler's The Independent Critics List – The 100 Most Handsome Faces of 2014

2. Choi Siwon (medlem i Super Junior)
10. Taecyeon (medlem i 2PM)
18. TOP (medlem i Big Bang)
34. Lee Donghae (medlem i Super Junior)
38. Baekhyun (medlem i Exo)

- 61. Taeyang (medlem i Big Bang)
- 78. Rain (soloartist)
- 84. Kim Jong-hyun (medlem i Shinee)

Nana (After School)

Girl's Generation

Donghae och Siwon (Super Junior)

Till stor del torde populariteten även kunna relateras till de koreanska vågorna, och den framgång som i synnerhet k-pop har förmått att skapa lokalt, regionalt och i betydande grad även globalt. Den östasiatiska populärkulturen utmanar den västerländska, till stor del amerikanska hegemonin (Chua 2012), samtidigt som den tvivelsutan lever i visst samspel med den. Sydkoreansk populärkultur är i många avseenden inte kommersiellt eller materiellt beroende av USA och andra västerländska marknader, utan har störst fokus riktat mot Japan, Kina och andra delar av Östasien och länder i Sydostasien (Lie 2014; Chua 2012); men samtidigt kan den till stor del inte förstås utan den. (Oh 2013; Oh & Park 2012) På så vis är i förlängningen koreansk skönhet både ett lokalt, regionalt och globalt fenomen och samtliga nivåer är relevanta för dess historiska framväxt och den sociokulturella och materiella förståelsen av densamma. Men det är de unika lokala faktorerna, framför allt välproducerad popmusik och tv-serier, som leder till att det är just sydkoreaner som dominerar i sammanhanget och inte japanska, kinesiska eller taiwanesiska motsvarigheter (därmed inte sagt att kändisar från dessa länder är helt okända ur ett västerländskt perspektiv och i ett globalt sammanhang, och den hugade kan finna ett flertal sådana med på de aktuella listorna). Sydkorea är sedan några decennier tillbaka en exportdriven, högteknologisk ekonomi vari populärkultur har blivit en central beståndsdel, och *en* följdverkning av detta är fenomenet koreansk skönhet.

Hur denna företeelse ter sig en bit in i framtiden återstår att se, men så länge de koreanska – en aning konturlösa – vågorna böljar fram i de transnationella och globaliserade populärkulturella sfärerna torde ett flertal representanter finnas med även framledes.

Referenser

- Jung, Eun-Young. (2009), 'Transnational Korea: A Critical Assessment of the Korean Wave in Asia and the United States', *Southeast Review of Asian Studies*, vol. 31, s. 69-80.
- Kim, Soon He. Chun, Byung Won. Jung, Jungwoo. Kemp, Brian M. Kyoung Don Kwak, Kyong. Soo Cho, Nam. Kim, Jong Jin. Han, Myun Soo. Kim, Won. (2010), 'A Preliminary Study on the Origin of Koreans Based on YSTR Variation', *Genes & Genomics*, vol. 32, sidorna371-377. Tillgänglig via <http://public.wsu.edu/~bmkemp/publications/pubs/Kim%20oet%20al%202010.pdf>. Senast besökt 2015-10-12.
- Korea Boo: Apple Hips are the latest fitness trend in Korea: <http://www.koreaboo.com/buzz/apple-hips-are-the-latest-fitness-trend-in-korea/>. Senast besökt 2015-10-12.
- Kwon, Ji-youn. (2015), 'The Hallyu 2015 To-do-list', *The Korea Times*, http://www.koreatimes.co.kr/www/news/culture/2015/06/386_170866.html. Senast besökt 2015-10-12.
- Lee, Guy Tag. (2013), 'De-nationalization and Re-nationalization of Culture: The Globalization of K-pop', doktorsavhandling, Fairfax: George Mason University.
- Lie, John. (2012), 'What is the K in K-pop? South Korean Popular Music, the Culture Industry, and National Identity', *Korea Observer*, vol. 43, nummer 3, s. 339-363.
- Lie, John. (2014), *K-pop: Popular Music, Cultural Amnesia, and Economic Innovation in South Korea*, Oakland: University of California Press.
- Lin, Angel. Tong, Avin. (2008), 'Re-imagining a Cosmopolitan 'Asian Us'', i Chua, Beng Huat and Iwabuchi, Koichi (red.), *East Asian Pop Culture: Analysing the Korean Wave*, Hong Kong: Hong Kong University Press, s. 91-125.

Nana-bild:

https://pbs.twimg.com/profile_images/427850718716768256/9XMkunnU.jpeg. Senast besökt 2015-10-12.

Oh, Ingyu. Park, Gil-Sung. (2012), 'From B2C to B2B: selling Korean Pop Music in the Age of New Social Media', *Korea Observer*, vol. 43, nummer tre, s. 365-395.

Oh, Ingyu. (2013), 'The Globalization of K-pop: Korea's Place in the Global Music Industry', *Korea Observer*, vol. 44, nummer 3, s. 389-409.

One Hallyu, www.onehallyu.com. Senast besökt 2015-10-12.

Super Junior – "Sexy, Free, and Single" (2012):

<https://www.youtube.com/watch?v=gWIKiUmeE>.

Senast besökt 2015-10-12.

TC Candler: The Independent Critics List: The 100 Most Beautiful Faces of 2014, <http://www.tccandler.com/100-beautiful-faces-2014/>. Senast besökt 2015-10-12.

TC Candler: www.tccandler.com. Senast besökt 2015-10-12.

The Guardian: Japanese School Girls Prefer Whiter Shade of Pale:

<http://www.theguardian.com/world/2004/apr/04/japan.nicolemowbray>. Senast besökt 2015-10-12.

Åberg, Mia. (2015), *Legitimizing the Plastic Body: Rise of Plastic Surgery and Changing Body Ideals in Contemporary South Korea*, masteruppsats vid Centrum för Öst- och Sydostasienstudier, Lunds universitet.

Det nutida Koreas religiösa landskap – mellan pluralism, sekularisering och evangelisering

Hur ter sig dagens Sydkorea – och Nordkorea, i den mån det finns tillgänglig och tillförlitlig information om detta i allt väsentligt alltjämt mycket slutna samhälle – i religiöst hänseende? Vilka religioner förekommer och i vilken grad? Hur stor andel av befolkningen är troende respektive icke-troende, utövande respektive icke-utövande, och hur skall man kunna förklara det närmast paradoxala i att tydliga tecken på sekularisering, evangelisering och religiös pluralism tycks existera på samma gång?

Koreas religiösa historia i stora drag

Den religiösa kartan på Koreahalvön har en flertusenårig bakgrund, och i premodern tid liksom i dag ter den sig både brokig och mångfacetterad, där både universella och partikulära trosföreställningar och praktiker samexisterar i dynamisk växelverkan och förändras över tid och rum.

I den intermediära roll som Korea länge har haft i ett regionalt sammanhang har kulturella impulser från Kina – däribland traditioner som taoism, konfucianism, buddhism, och än äldre dito som shamanism och

animism – blandats med lokala förhållningssätt som har lett till en rad olika koreanska uttrycksformer av religiositet, innan de eventuellt har förts vidare till Japan. (Baker 2008; Zürcher 1991: 193-211; Heinemann 1991: 212-213) Man kan till exempel med fog tala om ”koreansk buddhism” som en lokal förgrening, vilken till väsentliga delar bygger på en kritisk tolkning av den större och bredare grenen mahayana, vari *tongbulgyo* utgör ett centralt uttryck. Denna kritiska bearbetning av flera strömningar inom, framför allt, mahayanabuddhism kan till stor del relateras till munken Wonhyos (617-686) tolkningar och kommentarer av centrala buddhistiska texter. (Chung 2007) Det som många känner till som zentraditionen – vilken också haft stort inflytande i Japan sedan 1100-talet (Welter 1999: 63-65) och är utbredd där än i dag (Reader 1999: 487-468) – har i Korea historiskt blivit benämnd *seon*, och konfucianism i Korea kan betraktas som en partikulär variant av den i Kina grundade konfucianismen. (Clark 2000; Baker 2008)

Faktum är att ur ett både filosofiskt och följaktligen estetiskt-arkitektoniskt perspektiv har koreanska eliter varit konfucianismen mer trogna än kinesiska dito, såtillvida att enkelhetens ideal premierats i större utsträckning i Korea – detta går att skönjas vid inte minst Jongmyohelgedomen i centrala Seoul (Bae Bien-u 1998: 150–152) – och kan jämföras med motsvarande helgedomar i till exempel Förbjudna staden, Sommarpalatset och Himmelens tempel i Beijing.

Detta kan i sin tur delvis förklaras med den neo-konfucianska hegemoni som var rådande under Joseondynastin (1392-1910), under vilken buddhismen samtidigt undergrävdes. Under Kuryodynastin (918-1392) intog buddhismen en särställning och kan anses ha varit ett slags statsreligion utan att för den sakens skull vara helt hegemonisk gentemot

shamanism, animism samt konfucianska och taoistiska idéströmningar, vars närvaro i både den privata sfären och offentligt generellt accepterades. (Clark 2000; Baker 2008)

Yoseondynastin innebar i sin tur att ett neo-konfucianskt värde befästes, en förändringsprocess som delvis hade påbörjats under slutet av Kuryotiden. (Zürcher 1991: 193-211) I stora drag innebar den att den ledande *yangban*-klassen konstituerade ett hierarkiskt samhälle, var det individuella handlingsutrymmet tillika rättigheterna hos framför allt kvinnor ur lägre klasser var kraftigt begränsade av det i stor utsträckning byråkratiskt betingade samhällssystemet (Han 2004). Noterbart är dock att buddhism och shamanism inte var direkt otillåtliga eller förbjudna på motsvarande sätt som katolicismen kom att bli under 1800-talet. (Baker 2008: 63-64)

Buddhismens nedgång har inte heller varit linjär, och flera kungar, däribland Sejong (1418-1450), har själva varit utövande under åtminstone vissa skeden av livet. Vidare deltog buddhistiska munkar i striderna mot Japan under sent 1500-tal, då kung Seonjo var vid makten. (Chung 2007: 142-153, 165-177)

Sammanfattningsvis har den religiösa pluralismen i väsentlig grad gjort sig gällande även i de pre-moderna koreanska samhällena och under respektive dynasti.

Kristendomens framväxt och utveckling

Huruvida konfucianism rimligen bör kategoriseras som ett slags religion eller endast betraktas som ett slags allomfattande social etik är inte självklart. Användningen av det ungefärligt motsvarande begreppet för

religion, *중교*, ”ättlingarnas lära”, började inte användas förrän under 1800-talet och var främst knutet till kristendomen. (Baker 2010: 58, 63) Än i dag används termen i viss utsträckning i anslutning till religiösa sammanhang, men dess generella mening är knappast entydig. (Baker 2010: 58) Dock innebar neo-konfucianismen, framför allt i T’oegye Yi Hwangs (1501-1570) efterföljd, att en specifik metafysik introducerades. Till skillnad från den tidigare dominerande buddhismen och den senare i Korea introducerade kristendomen, rör det sig dock om immanenta, det vill säga i världen inneboende, krafter (*li*), snarare än frälsande gestalter som transcenderar den förnimbara verkligheten. (Baker 2008: 47-48) Det har i forskningslitteraturen fokuserats en del på huruvida det är just kristendomens transcendentala anspråk på eftervärlden som både har gjort den populär bland potentiella proselyter, och samtidigt i konflikt med konfuciansk förfädersdyrkan. (Baker 2008: 61-63; Baker 1979-1980) Den monoteistiska anstrukna Rena landet-buddhismen, vari den frälsande buddhan Amitabha tillbes med förhoppning om att komma till det ”rena landet i väst”, har visserligen funnits i Korea i över ett tusen år, men dess anhängare har aldrig gjort, eller kunnat sträva efter att göra, fullständiga religiösa anspråk i samhället. (Chung 2007)

Katolicismen introducerades i alla händelser i Korea under 1780-talet, genom i huvudsak att koreanska migranter från högre samhällsklasser besökte Kina och sedan återvände med dessa nya trosföreställningar. Det som följde under stora delar av 1800-talet – då ett stort antal katoliker förföljdes och i många fall rentav dödades, händelser som emellertid fick sitt startskott redan 1791 då Paul Yun Ji-Chung avrättades – utgör i sin tur en mycket tragisk serie av inslag i Koreas religiösa historia, som dock inte

kom att markera slutet för kristendomen. I stället har den sedan andra halvan av 1800-talet kompletterats av protestantism, som i sin tur livnärts och vuxit fram i samspel med både direkta och indirekta impulser från västerlandet, men än mer genom inhemska missionsgestalter och -nätverk som likaledes har haft anknytning till temporär internationell migration mellan Korea och delar av Kina. (Clark 1986; Baker 2008: 64-77)

Den japanska ockupationen (1910-1945) innebar i religiöst hänseende att utövande bland troende koreaner, oavsett klass, inskränktes eller förbjöds till förmån för den till delar av mahayanabuddhismen mycket likartade shintoismen (Morrell 1999: 415-422). Denna kom att bli en av flera symboler för det moderna, nationalistiska och under denna tidsperiod chauvinistiskt imperialistiska Japan, och officiell vördnad för dess väsen blev för de allra flesta koreaners del påbjuden. (Baker 2008: 63)

Kristendomen, som endast utgör och historiskt har utgjort enstaka procent av Japans befolkning, har följaktligen därmed uppfattats som en potentiell nationalistisk motståndskraft. (Clark 2006) På senare tid finns det även fog för att tala om ett slags koreansk kristen nationalism, vars anhängare söker hävda sin särskilda form av protestantisk kristendom som universellt sann och därmed överlägsen andra uttryck. Vissa anhängare har bedrivit tämligen offensiv mission på många håll i världen, vilket inte uppskattats på flera platser där den sökt nya anhängare, till exempel delar av den muslimska världen. (Baker 2011)

En inte obetydlig andel yngre sydkoreaner tenderar att vara skeptiska i sin hållning gentemot protestantism, och man kan sedan slutet av 1990-talet notera en liten men ändå skönjbar minskning av andelen protestanter överlag. (Cho 2011) Å andra sidan befinner sig den andelsmässigt mindre

katolicismen – som passerades av andelen protestantiska utövare under mitten av 1900-talet (Baker 2005) – på viss frammarsch, vilket bland annat manifesterades i och med besöket av den argentinske påven Francis som ägde rum i Seoul under augusti månad år 2014. (Korea Times 2014) I samband med besöket saligförklarades – den nivå av lovprisning som ligger så att säga strax under kanonisering, alltså helgonförklaring – 124 stycken katolska martyrer en masse. (Winfield 2014)

Det moderna Koreas religiösa landskap

Procentuellt sett utgör kristna anhängare (katoliker och protestanter, den förra kategorin cirka tolv och den andra knappt 18 procent) cirka 30 procent, buddhister cirka 23 procent, och icke-troende, alternativt icke-formellt troende, cirka 46 procent av Sydkoreas befolkning. Resten utgörs av anhängare till nyreligiösa rörelser och konfucianska samfund. Då folkreligiositeten – shamanism, animism och liknande idéströmningar – inte utgör religioner i officiell mening blir dock den demografiska översikten något missvisande, och bilden framstår som än mer intrikat då konfucianska kvarlevor är integrerade i den generella, omgivande samhällskulturen och sociala etiken, snarare än utgör en distinkt trosuppfattning som kan avgränsas och kvantifieras. Många koreaner kan till exempel officiellt vara kristna, buddhister eller icke-troende, men likväl anamma vissa konfucianska och folkreligiösa praktiker och tänkesätt, oavsett om det beror på individuella preferenser eller för att man följer det större samhällets generella seder och koder. (Baker 2008: 44-46; Baker 2010: 67-69) Därför måste man söka tränga in i samtliga dessa former både var för sig och förstå

sambanden dem emellan.

För kristendomen som sådan har inte de tidiga förföljelserna inneburit en tillbakagång, utan i modern tid – även om utvecklingen i denna riktning är allt annat än linjär – har både katolicism och protestantism i huvudsak vuxit kraftigt och därmed utmanat både buddhism, konfuciansk etik, och en tilltagande icke-religiositet. (Baker 2012; Baker 2006a; Clark 2006) Vad som ledde till evangeliseringen efter delningen av landet beror på en rad historiska företeelser, inklusive Sydkoreas benägenhet att lösgöra sig från Japan och Kina och samtidigt absorbera vissa västerländska impulser, såväl kulturella som politiska och ekonomiska, vilka ansågs gynnsamma. Historikern Donald Clark pekar vidare på bland annat partiell demokratisering, kristen diakoni och dito utbildningsinstitutioner, inkluderande en betydande andel kvinnor, samt det faktum att kristendomens texter och liturgier blev tillgängliga på *han'gul* under 1960-talet, som viktiga delförklaringar till den snabba framväxten i efterkrigstid. (Clark 2006)

Inom ramarna för det moderna Sydkorea har evangelisering, sekularisering och urbanisering i hög grad gått hand i hand. Den potentiella eller reella alienation som urbaniseringen innebar fick till viss del sitt substitut i storstädernas – framför allt huvudstaden Seoul – kristna religiositet, där människor från olika håll av landet kunde ges möjlighet till att mötas och förenas som kristna koreaner, utvecklingsprocesser som var skönjbara under framför allt 1960-, 70- och 80-talen. Tydligt är också att kristendomen har medfört en individualistisk dimension av andlighet – fokus är på individens frälsning – som fortlever än i dag. (Baker 2003; Baker 2008: 64-77) Protestantism och katolicism har i sin tur både livnärt sig och

vuxit i ett slags symbiotiskt motsatsförhållande, där konkurrensen dem emellan åtminstone delvis har varit gynnsamma för båda. Det har också inneburit många förgreningar – och subgrupperingar inom dessa – av samfund, särskilt protestantiska sådana, som likaledes har tävlat inbördes om att attrahera nya anhängare. (Baker 2005)

Trots kristendomens frammarsch och alltjämt relativt starka position inom landet, utgör koreansk buddhism likväl en viktig beståndsdel av både det offentliga och privata religiösa livet, och har likaså vuxit i efterkrigstidens Sydkorea. (Baker 2006a) Buddhistisk tro och praxis kan innebära utövande som sker på både individ-, familj- och vidare gruppnivåer, till exempel lekmäns pilgrimsresor till olika tempel eller munkförsamlingars gemensamma meditation. Noterbart är att fastän buddhism, liksom konfucianism, är mer antropocentriska än sina kristna och teocentriska motsvarigheter, och därmed sätter människan mer i fokus än vördnad för en transcendent gudom, kan även en del katoliker meditera i samband med tillbedjan. Både lekmän och munkar deltar i buddhistiskt relaterad meditation, som i dagens Sydkorea överlag är mer filosofiskt inriktad än andra former av mahayanabuddhism. (Baker 2008: 124-129; Buswell J.r., 2005)

Den nyreligiösa wônbuddhismens utövare tenderar dock att komplettera vanligt förekommande sittande meditation med att skandera buddhan Amitabhas namn. (Baker 2008: 129) Wônbuddhismen – vars anhängare för övrigt tenderar att betona att det rör sig om ett nytt slags buddhism, skild från äldre former (Baker 2008: 89-90) – utgör en i raden av relativt omfattande nyreligiösa rörelser i Sydkorea, omfattande cirka 130 000 officiella medlemmar. Ett förenande drag hos många av de

nyreligiösa rörelserna är synkretism, det vill säga religionsblandning, och en benägenhet att anpassa de äldre traditionerna till nuvarande förhållanden; äldre uttryck som anses vara önskvärda inslag bibehålls medan de som ses som irrelevanta reduceras. Termen post-konfucianism sätter delvis fingret på denna balansgång mellan modernitet och tradition.

Det sistnämnda gäller flera av de religioner som kan relateras till fenomenet Kang Chûngsan, idén om ett himmelskt väsen som tillbes, och likt Jesus anses ha nedstigit till jorden (om än under 1800-talet snarare än omkring det som i dag utgör år noll). Inom ramarna för en äldre form av traditionell kinesisk kosmologi – vilken i sin tur kom att påverka bland annat *han'guls* ortografiska utformning – består universum av tre grundläggande dimensioner: himmel, människa och jord. Samma himmelska gudom kallas även ofta för *Sangjenim*, ärevördig herre från ovan.

Två framträdande sub-grupperingar inom Kang Chûngsan är Jeung San do och Daeson Jinri-hoe. Den förstnämnda har även en del anhängare i Australien, Europa, Japan, Nordamerika och Taiwan, medan den sistnämnda är större i Korea och motsvarar åtminstone 135 000 officiella medlemmar. Likheter dem emellan finns även i fråga om det konfucianska och neo-konfucianska arvet och några av de specifika etiska komponenter som accentueras. Jeung San Do har dock ett eskatologiskt element som saknas hos Daeson Jinri-hoe, och den senare har i sin tur ett mer uttalat etiskt ramverk för sina följare, till exempel gällande förbud mot att äta kött, röka, och dricka alkohol. (Baker 2008: 85-89)

Familjefederationen för världsfred och enighet, inte sällan troligen mer känd som Moonrörelsen, har dock ett mer utpräglat kristet ursprung. Den är i dag dock föga att betrakta som en för Sydkorea exklusiv religion,

utan har en påtaglig transnationell och global karaktär i både sin universella strävan efter alltfler anhängare och organisationsmässigt. Grundaren Sun Myung Moon (1920-2012) – som även ses som ett slags profet som kommit till jorden för att förkunna Jesus kompletta budskap, vilket på grund av korsfästelsen aldrig till fullo blev förverkligat – flyttade själv till USA under 1970-talet. (Baker 2008: 92-93; Baker 2010: 74-75)

Vidare bör internet och andra mediers roll belysas i sammanhanget. I globaliseringens och informationsålderns tidevarv har nämligen religionsförmedling i viss utsträckning skett via till exempel tv-sända gudstjänster. I dag är det vanligt att både religionssamfund som är knutna till några av de större religionerna – kristendom och buddhism – och nyreligiösa rörelser gör sig gällande genom webbsidor. Den absoluta merparten har i dagens Sydkorea tillgång till internet, vilket dock inte innebär att det per automatik utgör ett fruktbart sätt för att skaffa nya religiösa anhängare. De flesta religiösa organisationer i Sydkorea som har egna webbsidor använder vanligen endast koreanska, men även engelska och japanska – och i några fall rentav spanska och portugisiska eftersom det finns reella eller potentiella anhängare i Latinamerika – kan förekomma, vilket vittnar om en transnationell prägel och att dessa förhåller sig till särskilda lokala och regionala omständigheter.

Det kanske mest anmärkningsvärda i detta hänseende har emellertid varit det intresse och den indignation som den sedan flertalet decennier kontroversiella och krigsrelaterade Yasukunihelgedomen i Tokyo har väckt bland kineser och koreaner. Det har bland annat mynnat ut i – i skrivande stund dock numer av allt döma nedlagda – hemsidor där aversionen mot japanska toppolitikens besök har manifesterats, och i alla fall i undantagsfall

även diskuterats och problematiserats på ett mer nyanserat sätt. (Inoue 2007: 453-472) I detta fall rör det sig dock snarare om något delvis religionsrelaterat, än att en särskild religion eller religiös rörelse har hamnat i blickfånget. Av uppenbara historiska skäl torde emellertid shinto generellt väcka negativa associationer bland dagens koreaner.

Något ungefär motsvarande kan även låta sig sägas beträffande den koreanska vågen av populärkultur, *hallyu*, och de religiösa och traditionellt koreanska kulturelement som återfinns i populära tv-serier som exempelvis *Winter Sonata* (2002), *Dae Jang Geum* (2003), och *49 Days* (2011), och likaledes bland en del mycket berömda popartister som sjunger om sin kristna tro i livesammanhang (Deen 2013). Noterbart därvidlag är att när påve Francis var på besök i landet under 2014 deltog ”drottningen av K-pop”, BoA, i ett av arrangemangen, både i egenskap av framgångsrik tillika tämligen folkkär representant för landet, och som katolik. (Kwon 2014; Herman 2014)

Det torde i populärkulturella sammanhang primärt handla om att religioner eller religiösa element inkorporeras eller associeras med desamma, snarare än att man i det hänseendet kan tala om religion eller andlighet i någon som helst organiserad mening. Dock kan populärkulturen utgöra en viktig – reell, eller i alla fall potentiell – länk till koreansk religion och (traditionell) kultur, inte minst på grund av den koreanska vågen och flera av produkternas omfattande spridning, liksom kända utövares popularitet och inflytande, särskilt bland yngre.

Uppgifterna om Nordkoreas offentliga religiösa liv är tämligen begränsade, men det är mycket som tyder på att det endast är utåt sett som religionsfrihet i någon faktisk mening existerar, och som sådan mycket

begränsad. Emellertid kan det konstateras att det dels förekommer – utöver vad som förefaller vara blott en mycket liten mängd och andel kristna och buddhister – chondoism, ett slags synkretistisk rörelse med både shamanska, konfucianska och kristna element, vilket även utgör en vidareutveckling av 1800-talets Donghakströmning. Det finns även en liten andel anhängare av denna i Sydkorea. Dels har den officiella Jucheideologin – trots att den inte bör betraktas som en religion per se – ganska tydliga spirituella övertoner i och med dess påbjudna dyrkan av Kim Il-Sung som ett slags överlägsen människa, och därförutom vissa konfucianska rötter. (Baker 2008: 145-151, 80-84)

Delförklaringar till de skönjbara tendenserna

Vad som är slående med det moderna Sydkoreas landskap är dels den omfattande religiösa pluralismen, där kristendom och buddhism emellertid dominerar kartan, dels att nästan hälften är icke-troende eller åtminstone inte officiella anhängare av en särskild religion.

Inom sociologi, religionssociologi och en del andra ämnesfält inom humaniora och samhällsvetenskap har en generell sekulariseringsteori – som har sitt ursprung i framför allt den tyske sociologen Max Webers idéer (1864-1920) om kapitalismens framväxt och den sammanhängande ”avförtrollningen av världen” (*Entzauberung der Welt*) – inneburit att religion och modernitet överlag sett inte är förenliga storheter, och följaktligen att modernisering och sekularisering tenderar att gå hand i hand. Denna har, ofta med hänvisning till USA:s ekonomiska och religiösa samhällsklimat, dock blivit kritiserad av många inom området (se bland andra Stark 1999;

Berger et al 1999; Martin 2005), och den akademiska debatten om denna typ av företeelser anses överlag vara färgad av eurocentriska och andra epistemologiskt problematiska begrepp och synsätt. (se bland andra Casanova 2007; Gorski & Ates 2008; Bahnisch 2003; King 1999: kapitel tre)

Den generella sekulariseringsteorin har dock, om än med vissa revideringar och sannolikhetsmässiga snarare än absoluta anspråk på universell giltighet, alltså distingerade anhängare inom detta forskningsfält. Med hjälp av omfattande kvantitativa data, till exempel HDI (Human Development Index), försöker dessa förklara både generella mönster och partikulära avvikelser. Ökad religiositet på stora delar av södra halvklotet förklaras genom hög nativitet i fattigare länder, i vilka de organiserade religionerna, som samma teori implicerar, dominerar deras respektive demografi. Omvänt sett: sker partiell modernisering, och parallellt även viss grad av demokratisering i dessa fattigare och mer religiösa länder, kommer de dominerande religionerna att successivt undergrävas, varpå de totala fertilitetsnivåerna och antalet religiösa anhängare följaktligen sjunker. (Norris & Inglehart 2012)

Sydkorea nämns inte sällan som ett undantag från den generella sekulariseringsteorin (Berger 1999: 8; Baker 2003), och kompletterande teoribildning torde åtminstone partiellt kunna förklara varför. En följd av ökad demokratisering, även begränsat förekommande sådan, tenderar att vara ökade individuella fri- och rättigheter, samt dito organisations- och föreningsfrihet, vilket i sin tur kan bana väg för ökad religiös pluralism. Överlag bör man betrakta sekularisering som en del av ett antal komplexa, sammanhängande och kumulativa historiska processer, vari sekularism och därmed separationen mellan ”stat och kyrka”, är *en* central faktor, varför

frågan naturligen väcks om någon universell teori om detta över huvud taget kan äga giltighet eftersom det förefaller vara en europeisk angelägenhet. (Casanova 1994; King 1999: kapitel 3)

Trots militärerans auktoritära styrelseskick inskränktes i alla händelser inte religionsfriheten i någon påtaglig utsträckning i Sydkorea, varpå kristendom och buddhism kunde ges möjlighet att växa, och som konstaterat också gjorde det. Den ökade religiösa pluralismen kan vara en direkt eller indirekt följd av demokratiseringsprocesserna, och nyreligiositeten har i sin tur vad som ser ut att vara beröringspunkter med förutsättningar för nyandlighet i ett västerländskt sammanhang. (Heelas 1996; Heelas & Woodhead 2005) Konkurrensen mellan kristna samfund, som har ägt rum i modern tid och tycks ha bidragit till viss tillväxt av medlemmar, har i sin tur paralleller med liknande processer i framför allt USA och därmed så kallad *religious economy theory*. Detta innebär att religioner inom ett land påminner om varor och tjänster på en marknad, vilka styrs av tillgång och efterfrågan. Båda dessa variabler har betydelse för individens benägenhet till att ansluta sig till en viss religiös gruppering, och att välja mellan de olika befintliga alternativen. (Bankston 2011) Inom landet finns också flera distinkta etiska beröringspunkter mellan flera av de dominerande religionsformerna, vilket torde leda till en mer naturlig samexistens. (Baker 2008: 125)

Det ser alltså ut som att den generella sekulariseringsteorin, i fallet Sydkorea, endast kan förklara en viss del av den övergripande bilden, rimligen den icke-troende andelen av befolkningen och den utbredda parallella vurmen för det moderna samhällets fokus på materiellt och ekonomiskt välstånd. Därmed torde andra teorier behöva komplettera den

komplexa bilden.

Oavsett om det primärt är lokala kontextuella faktorer eller att teorin eventuellt saknar universell förklaringsräckvidd som kan förklara mest i sammanhanget, är det relevant att vända sig till den tyske sociologen Martin Riesebrodt för kompletterande perspektiv. Denne menar nämligen att vi måste förstå varför sekularisering och ”religionernas återkomst” kan äga rum, och ofta äger rum, samtidigt i den moderna eran. (2000) I sitt verk *The promise of salvation* (2010) definierar han religion på ett objektiva och så kallat substantiellt sätt, och enskilda utövares subjektiva uppfattningar om sin respektive tro och vad en religion kan innebära – enligt vissa vad som helst – betraktas därmed som sekundära. Religioner, som återkommer i en rad varierande former i olika tid och rum av historien, utgör i stället en uppsättning praktiker (till exempel böner, meditationsprocesser, ritualer, liturgier, och olika slags offer) som bygger på grundpremisen att övermänskliga krafter – oavsett om de är personliga eller opersonliga – existerar, och att dessa praktiker således genomförs med mål som att nå frälsning eller bli beskyddad från negativa händelser i åtanke, av eller med hjälp av dessa övernaturliga krafter.

Eftersom religion som generellt fenomen, enligt Riesebrodt, har sitt ursprung i mänsklig existentiell osäkerhet, är det sannolikt att religioner av olika slag kommer att fortsätta existera och ha betydelse på många håll i världen, även bland en inte obetydlig andel människor i rikare länder. (2010) Om detta utgör en rimlig ståndpunkt bör man alltså inte förvånas över det till synes paradoxala i att sekularisering och religiös pluralism förekommer samtidigt i det moderna Sydkorea. Materiell rikedom kan kanske ge en ett bättre liv men inte rädda en från att dö, och då kan religioner som

kristendom te sig lockande.

I den mån man över huvud taget bör säga något om framtiden i detta avseende, är det rimligt att anta att den brokiga religiösa kartan kommer att fortsätta vara kalejdoskopisk. Religiös pluralism och sekularisering utgör två parallella huvudprocesser inom Sydkorea och vittnar om att de kulturella och religiösa mönstren spretar åt flera håll. Om Nordkorea finns det än mindre att både säga och sia om därvidlag.

Referenser

Bae Bien-u. (1998), *Chongmyo, royal ancestral shrine of the Choson dynasty*, Seoul: Samsung Foundation of Culture, s. 150–152.

Bahnisch, Mark. (2003), 'Sociology of religion, secularization and social theory', Tasa conference, University of New England, 4-6 december.

Baker, Donald. (1979-1980), 'A Confucian confronts Catholicism: truth collides with morality in eighteenth-century Korea,' Korean studies forum, nummer 6, s. 1-44.

Baker, Donald. (2003), 'Modernization and monotheism: how urbanization and westernization have transformed the religious landscape of Korea', in Lee, Sang-Oak and Iversen, Gregory (red.), *Pathways into Korean language and culture: essays in honor of Young-key Kim-Renaud*, s. 471-507.

Baker, Donald. (2005), 'Sibling rivalry in twentieth-century Korea: comparative growth rates of Catholic and Protestant communities', in Buswell Jr., Rober. Lee, Timothy (red.), *Christianity in Korea*, Honolulu: University of Hawaii Press, s. 283-308.

Baker, Donald. (2006a), 'The religious revolution in modern Korean history: from ethics to theology and from ritual hegemony to religious freedom', *The review of Korean history*, vol. 9, nummer 3, s. 249-275.

Baker, Donald. (2006b), 'Introduction', i Buswell Jr., Robert (red.), *Religions of Korea in practice*, Woodstock: Princeton University Press, s. 1-31.

Baker, Donald. (2008), *Korean spirituality*, Honolulu: University of Hawaii Press, s. 47-48, 61-63, 64-77, 80-84, 89-90, 90-92, 121-124, 125, 129, 145-151.

Baker, Donald. (2010), 'A slippery, changing concept: how Korean new religions define religion', *Journal of Korean religions*, vol. 1, nummer 1, s. 57-92

Baker, Donald. (2011), 'Globalization, nationalism, and Korean religion in the 21st century', *Asia Pacific perspectives*, vol. X, nummer 1.

Bankston III, Carl S. (2003), 'Rationality, choice, and the religious economy: individual and collective rationality in supply and demand', *Review of religious research*, vol. 45, nummer 3, s. 155-171.

Berger, Peter. (1999), i Berger (red.), *The desecularization of the world: resurgent religion and world politics*, Grand Rapids: William B. Erdmans publishing company, s. 8.

Buswell J.r., Robert (red.). (2005), *Currents and countercurrents: Korean influences on the East Asian Buddhist traditions*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Casanova, José. (1994), *Public religions in the modern world*, Chicago: Chicago University Press.

Casanova, José. (2007), 'Re-thinking secularization: a global comparative perspective', *Religion, globalization and culture*, s. 101-120.

Cho, Sangwoo. (2011), 'The evangelization of secular young adults in South Korea: effective principles for conversion growth among Protestant churches', doktorsavhandling, Asbury Theological Seminary.

Chung, Byung-jo. (2007), *History of Korean Buddhism*, Seoul: Jimoondang.

Clark, Donald. (1986), *Christianity in modern Korea*, University Press of America.

Clark, Donald. (2000), *Culture and customs of Korea*, Greenwood: Greenwood Press.

Clark, Donald. (2006), 'Christianity in modern Korea'. *Education about Asia*, vol. 11, nummer 2, s. 35-39.

Deen, Ganns. (2013), 'Five K-pop artists sing songs about their faith', <http://cbnasia.org/home/2013/04/five-k-pop-artists-sing-songs-about-their-faith/>. Senast besökt i januari 2015.

Gardner, Richard. (1999), 'Nationalistic Shintô: A child's guide to Yasakuni shrine', i Tanabe Jr., George (red.), *Religions of Japan in practice*,

Princeton: Princeton University Press, s. 334-339.

Gorski, Philip and Ates, Altinordu. (2008), 'After secularization', *Annual review of sociology*, vol 34, s. 55-85.

Gorski, Philip. 2005. 'The return of the repressed: religion and the political unconscious of historical sociology', i *Remaking modernity*, Adams, J., Clemens, E., Orloff, A (red.). Durham: Duke University Press.

Han, Hee-sok. (2004), 'Strengthening of regulations governing women and changes in women's status', *International journal of Korean history*, vol. 6.

Heelas, Paul. (1996), *The New Age movement: the celebration of the self and the sacralization of modernity*, Oxford: Blackwell.

Heelas, Paul. Linda Woodhead (red.). (2005), *The spiritual revolution: why religion is giving way to spirituality*, Malden: Blackwell.

Heinemann, Robert. (1991), 'The world and the other power: contrasting paths to deliverance in Japan', i Beichert, Heinz. Gombrich, Richard, *The World of Buddhism*, London: Thames & Hudson, s. 212-213.

Herman, Tamar. (2014), 'Queen of K-pop invited to luncheon with pope Francis', Kpopstarz,
<http://www.kpopstarz.com/articles/99434/20140715/queen-of-k-pop-bona-invited-to-luncheon-with-pope-francis.htm>. Senast besökt i januari

2015.

Inoue, Nobutaka. (2007), 'Globalization and religion: the cases of Japan and Korea', i Beyer, Peter. Beaman, Lori G (red.), *Religion, globalization, and culture*, Leiden: Brill, s. 453-472.

King, Richard. (1999), *Orientalism and religion. Postcolonial theory, India and 'The Mystic East'*, Abingdon: Routledge, kapitel tre.

Korea Times. (2014),
http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2014/08/116_162902.html. Senast besökt i januari 2015.

Kwon, Mee-yoo, (2014), 'BoA invited to join lunch with pope', *Korea Times*,
http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2014/10/293_160980.html. Senast besökt i januari 2015.

Martin, David. (2005), *On secularization: towards a revised general theory*, Aldershot: Ashgate.

McKinnon, Andre. (2010), Book review of *The promise of salvation*, i *Canadian journal of sociology*, vol. 35, nummer 3.

Morrell, Robert. (1999), 'Mujû Ichien's Shintô-Buddhist Syncretism', i Tanabe Jr., George Joji (red.), *Religions of Japan in practice*, Princeton: Princeton University Press, s. 415-422.

Norris, Pippa and Inglehart, Ronald. (2012), *Sacred and secular: religion and politics worldwide*, Cambridge: Cambridge University Press, andra utgåvan (online).

Reader, Ian. (1999), 'Contemporary Zen Buddhist tracts for the laity: grassroots Buddhism in Japan' i Tanabe Jr., George Joji (red.), *Religions of Japan in practice*, Princeton: Princeton University Press, s. 487-498.

Riesebrodt, Martin. (2000), 'Secularization and the global resurgence of religion', Comparative social analysis workshop, 9 mars, University of California, United States: Los Angeles, s. 9.

Riesebrodt, Martin. (2010), *The promise of salvation. A theory of religion*, Chicago: Chicago University Press.

Stark, Rodney. (1999), 'Secularization R.I.P.', i *Sociology of religion*, vol. 60, nummer 3, s. 249-273.

Welter, Albert. (1999), 'Esai's promotion of Zen for the protection of the country', i Tanabe Jr., George Joji (red.), *Religions of Japan in practice*, Princeton: Princeton University Press, s. 63-65.

Winfield, Nicole. (2014), 'Pope Francis beatification of 124 Korean matyrs reportedly draws 1 million', <http://www.huffingtonpost.com/2014/08/15/pope-francis-beatification->

[korean-martyrs_n_5683654.html](#). Senast besökt i januari 2015.

Zürcher, Erik. (1991), 'Beyond the Jade gate: Buddhism in China, Vietnam and Korea', i Beichert, Heinz. Gombrich, Richard, *The World of Buddhism*, London: Thames & Hudson (initialt utgiven 1984), s. 193-211.

K-popens globala begränsningar

K-pop – en paraplybeteckning för modern populärmusik från Sydkorea – har under de senaste åren kommit att utgöra en kommersiell företeelse som nått märkbar popularitet i stora delar av Östasien, och åtminstone i partiell mening även globalt. Allra mest känd är artisten Psy och hans musikvideo 'Gangnam style', som överskridit ofattbara två miljarder visningar på YouTube, men denna industri inbegriper betydligt mer än så och såg sitt ljus redan under tidigt 1990-tal i och med gruppen Seo Taiji and Boys. Det är ett frapperande fenomen som torde behöva belysas mer ingående, inte minst då det tillsammans med framför allt filmer och TV-dramaserier utgör en viktig beståndsdel av *hallyu*, "den koreanska vågen" av ökad popularitet av sydkoreanska kulturella produkter runtom i världen i allmänhet och Östasien i synnerhet.

Framgångsfaktorer i fokus bland forskare

Inom K-popforskning, som inte sällan är en del av Östasien- eller Koreastudier, har ett flertal undersökningar ägnats åt att inte minst söka urskilja framgångsfaktorer, och analyserna överlappar både ekonomiska, politiska, teknologiska, kulturella och sociala dimensioner. Den kanske mest centrala frågan är: Varför blev just K-pop en global framgångssaga?

I en studie från förra året, 'The Globalization of K-pop', pekar sociologen Ingyu Oh, aktiv vid Korea University, på de minutiösa kalkyler från de stora inhemska managementbolagens sida – särskilt SM Entertainment – som tycks ligga bakom succégrupper som Super Junior

och Girls' Generation (ofta förkortat SNSD efter *So Nyeo Shi Dae*, som gruppen heter på romaniserad koreanska). De finlemmade kropparna och synkroniserade dansformationerna är inte oväntat två delförklaringar som lyfts fram, men också den globalt gångbara och välproducerade popmusiken som till delar ofta skapas av japanska, europeiska – däribland svenskar som kollektivet Trinity och gitarrvirtuosen Andreas Öberg – eller nordamerikanska aktörer. Det är ett komplext och ”glokalt” mönster där både globala och lokala företeelser samverkar.

Enligt Oh är olika beståndsdelar av den så kallade L-faktorn det viktigaste i sammanhanget – de lokala särdrag som skiljer sydkoreanska aktörer från mindre framgångsrika producenter och distributörer av popmusik, till exempel Kina, Japan och Taiwan. (2013)

Japanska artister och grupper når sällan större regionala, än mindre globala framgångar, vilket bland annat beror på att den japanska marknaden är mer insulär, varför fokus riktas mot en redan omfattande och köpstark inhemsk konsumentgrupp. (Lie 2012) Men även kvalitetsaspekten är av vikt. De sydkoreanska artisterna – som till delar tenderar att hämtas från den koreanska diasporan i framför allt USA, men även Kina och andra östasiatiska länder (Lie 2012; Lee 2013) – är helt enkelt snyggare och bättre tränade i alltifrån dans och sång till uppträdande i mötena med de olika publikerna. (Oh 2013) Inte minst i Japan, där framgångarna överlag har varit som allra störst. Tillsammans med strategiskt fördelaktig flerspråkighet (Lie 2012; Oh & Park 2012) har detta mynnat ut i några av de mest ödmjuka och trevliga artister som världen kan ha skådat i senmodern tid. Divalater existerar inte eller tycks åtminstone vara kraftigt kringskurna, till förmån för vänlighet, tacksamhet och snarlika universaldygder. De japanska

fansen som tillfrågats i undersökningar anser att just detta är av betydelse, oavsett om det är ”naken kommersialism” – för att låna ett begrepp från sociologen John Lie från University of California i Berkeley (2012), en av de allra mest framträdande inom detta forskningsgebit – som i slutändan ligger bakom företeelsen i fråga.

Swee-Lin Ho, en annan forskare som fokuserat på K-pop, har i sin artikel 'Fuel for South Korea's "Global dreams factory". The desires of parents whose children dream of becoming K-pop stars' (2012) lyft fram vikten av så kallad *inseong gyoyuk*, ett slags personlighetsträning, som delvis påminner om konfucianismens idealsynsätt mellan över- och underordnade, men även kristna kardinaldygder som ödmjukhet. *Inseong gyoyuk* är en integral del av en lång och mångfacetterad utbildningsprocess som föregår debuten som så kallad idol, vilket har en delvis annan betydelse i Östasien än i västvärlden. Idol i denna bemärkelse blir man på sätt och vis automatiskt när artistdebuten har genomförts. (Lee 2013)

De individuella artistkontrakt som hänger samman med detta har i sin tur kritiserats för att vara inhumana, och ett flertal artister har på senare år stämt de egna managementbolagen för att dessa inte tillgodoser deras individuella fri- och rättigheter i tillräckligt stor utsträckning. (Oh & Park 2012) I år gäller det inte minst Luhan från det mycket populära pojkbandet Exo-M – den hälft av tolvmannagruppen Exo som sjunger på mandarin för att appellera till konsumentgrupper i Kina, Taiwan, Hongkong och Singapore – men även andra händelser pekar på att de tämligen hårt reglerade artisterna tenderar att hamna i konflikt med ledande SM Entertainment. Härförleden blev Jessica Jung från Girls' Generation

sparkad på grund av vad som utifrån SM Entertainments perspektiv förefaller vara bristande prioriteringar. (Korea Real Time 2014)

Härvidlag kan måhända en begynnande konflikt mellan en något äldre och mer auktoritär, konservativ och kapitalistisk generation, och en förvisso troligen lika profithungrig men samtidigt mer liberaldemokratisk och yngre dito skönjas. Många av dagens artister är födda under tidigt 1990-tal och dessa torde ha åtminstone delvis andra preferenser och värderingar. Men att föreställa sig att K-pop är oavhängigt den omgivande, och allttjämt delvis traditionella samhällskulturen, torde dock vara en chimär.

Den lokala och regionala kulturens betydelse

Belyser man innehållet i populära musikvideor inom genren slås man av att framtoningen visserligen inte har särskilt mycket att göra med traditionell koreansk kultur, vare sig folklig eller konfuciansk – vilket i hög grad överensstämmer med samme Lies analys av fenomenet (2012) – men det polerade, icke-vulgära och ytterst sällan ikonoklastiska stoffet tycks ändå kunna tilltala breda skikt av konsumentgrupper i framför allt Östasien och Sydostasien, inklusive en inte obetydlig andel äldre människor.

Gyu Tag Lee, i sin doktorsavhandling 'The De-nationalization and re-nationalization of culture: the globalization of K-pop' (2013), kallar i sin tur fenomenet moderat modernitet. Moderniteten har tvivelsutan nått Östasien och länder som Japan, Sydkorea och Taiwan för ett flertal decennier sedan, och något senare även så kallade *emerging markets* som Kina, Indonesien, Malaysia, Thailand och Vietnam, men den är inte lika progressiv och icke-traditionell som många av de västerländska motsvarigheterna. Detta påverkar i sin tur delvis innehållet i populärkulturen, och omvänt är

innehållet i populärkulturen i viss utsträckning betingat av de omgivande samhällenas kulturella beskaffenhet. Detta gäller även koreanska dramaserier (Chua 2012; Lee 2013).

Ett konkret exempel på det är Sydkoreas omfattande religiösa pluralism i det offentliga rummet, vilket innefattar både buddhisttempel, katolska och protestantiska kyrkor, konfucianska helgedomar och shamanska symboler. Ungefär hälften av landets befolkning bekänner sig till en specifik trosinriktning medan den andra hälften följaktligen inte gör det. (Baker 2006)

Inom K-pop-industrin utmärker sig också ett flertal välkända artister för att, i synnerhet i solotappning, framföra låtar med kristet budskap (Deen 2013). Kanske beror detta delvis på att urbanisering, modernisering och evangelisering – det vill säga att kristendomen får en allt större betydelse i ett visst sammanhang – tycks ha gått i hand inom ramarna för det moderna Sydkorea. (Baker 2003) Det är därmed fullt förenligt att vara avgudad popstjärna och att själv tillbe Gud. Även om merparten av innehållet i K-pop tycks vara modernt och sekulärt, och lyrikmässigt allt som oftast behandlar heterosexuell romantik (Lee 2012), hindrar det inte artisterna från att stundtals bekänna sin tro till någonting som eventuellt upplevs som större än den individuella framgången. (Eller är det just denna som man lovprisar Gud för?)

Sydkoreas evangeliseringsprocess, som studerats av bland andra Donald Clark (2006) och ovannämnde Donald Baker, ser heller inte ut att mattas av, trots att andelen protestanter är något färre i dag än för bara några år sedan. (Cho 2011) Katolicismen är på viss frammarsch, och talande

fick också den väletablerade K-popstjärnan BoA lov att äta lunch med den argentinske påven Francis när han var på besök tidigare i år. (Kwon 2014)

Globala hinder och möjligheter

Hur man mest träffsäkert ska mäta globala framgångar i ett tidevarv då försäljningen av digital musik sjunker är långtifrån självklart. Två kompletterande metoder är att belysa dels antalet YouTube-visningar som en officiell musikvideo har vid en given tidpunkt, dels antalet framträdanden som en artist eller grupp har gjort och mäta hur stor respektive publik har varit. Fördelen med den sistnämnda variabeln är att det blir möjligt att på ett mer vederhäftigt sätt urskilja framgångar i ett specifikt land från mer övergripande mönster. YouTube-statistik förefaller i nuläget vara opålitlig eller åtminstone delvis bristfällig i demografiskt avseende, även om visningsantalet i sig stämmer. Bortsett från Kina, där den populära webbsidan är blockerad, vet ingen riktigt säkert var mängden och andelen visningar äger rum.

I dessa hänseenden är den tveklöst mest framgångsrika tjejgruppen Girls' Generation visserligen en av få akter som överskrider etthundra miljoner visningar av en enskild musikvideo, men det är enbart i Japan som framgångarna har varit omfattande på konsertfronten.

Japan är liksom USA ett så kallat *core country* (Chase-Dunn et al 2003), vilket i hög grad överensstämmer med kommersiella musikframgångar; åtta av världens tio största lokala musikmarknader utgörs av *core countries*. (IFPI 2014) Sydkorea räknas däremot till den så kallade semiperiferin – den kategori av länder som befinner sig mellan center och periferi – och utgör

därmed en inte lika stor politisk-ekonomisk maktfaktor. (Chase-Dunn et al 2003; Oh & Park 2012)

USA har särskild betydelse därvidlag eftersom det i sin tur är världens tveklöst största musikmarknad, mer omfattande än många av de andra tio-i-topp-länderna sammanlagt. Stor framgång i USA kan därför översättas till stor succé över huvud taget, även om termen global blir semantiskt missvisande om det vore det enda land där sådana gjort sig gällande. Girls' Generation har gjort ett antal framträdanden i USA under 2011 och 2012, med eller utan andra artister och akter från SM Entertainment, men framgångarna med den enda engelskspråkiga singeln till dags dato, 'The Boys', har varit begränsade. (Lee 2013) Detta kan också illustreras med att den koreanska versionen av musikvideon har cirka 100 miljoner visningar medan den engelskspråkiga varianten endast motsvarar ungefär en tiondel.

Som bland andra den svenske kulturgeografen Daniel Hallencreutz har konstaterat är USA:s musikmarknad i mycket hög grad insulär – 95 procent utgörs av inhemska artister och grupper. (Power & Hallencreutz 2003). Krasst sett finns sällan ett behov av att importera popmusik från andra länder, oavsett om låtarna framförs på engelska eller främmande språk. K-pop förpassas därför till att utgöra en av många så kallade *niche markets* (Lee 2013), som visserligen är ganska omfattande men ändå står sig slätt jämte Beyoncé, Rihanna, Shakira, Eminem, Nicki Minaj, Lady Gaga och andra megastjärnor (vilka kan vara födda utomlands men i samtliga fall numer är bosatta och verkar i landet). Liknande mönster torde även kunna extrapoleras till andra i sammanhanget betydelsefulla länder som Storbritannien, Tyskland, Australien och Kanada där framgångarna för

Girls' Generation och andra K-popgrupper likaledes varit begränsade och liveframträdanden hört till ovanligheterna eller rentav varit obefintliga.

K-pop bör därför betraktas som en lokal och regional framgångssaga, snarare än en global dito – även om många artister och grupper tvivelsutan har sina beskärda delar av fans i alltifrån Mellanöstern och Sydamerika till Västeuropa och Oceanien. En viktig delförklaring till det är YouTube (Oh & Park 2012), som möjliggör transnationella flöden av populärkultur i realtid.

Givetvis ska fenomenet Psy inte förbises men på aggregerad nivå utgör han och hans framgångar ändå det som inom statistik kallas för *outlier*, det vill säga undantaget som bekräftar regeln och därför inte är representativ ur ett helhetsperspektiv. K-pop är sammantaget så oerhört mycket större än hans synnerligen populära låtar och musikvideor 'Gangnam style' och 'Gentleman', och av olika skäl är det samtidigt så oerhört mycket mindre. Åtminstone i kommersiellt avseende.

Fastän de partiella globala framgångarna inte ska förringas utan tvärtom förtjänar att genomlysas, bör huvudfrågan inom K-pop-relaterade studier utvidgas till att även innefatta begränsningar. Det är ett flertal faktorer som tycks kunna förklara det senare, bland annat kulturella och lingvistiska, liksom att *core countries* dominans visavi semiperifera länder som Sydkorea har betydelse för omfattande spridning av alternativ till de västerländska musikmarknadernas utbud.

Björn Boman, religionsvetare

Referenslista

Baker, Donald. (2003), 'Modernization and monotheism: how urbanization and westernization have transformed the religious landscape of Korea', i Lee, Sang-Oak and Iversen, Gregory (red.), *Pathways into Korean language and culture: essays in honor of Young-key Kim-Renaud*, s. 471-507.

Baker, Donald. (2006), 'Introduction', i Buswell Jr., Robert (red.), *Religions of Korea in practice*, Woodstock: Princeton University Press, s. 1-31.

Cho, Sangwoo. (2011), 'The evangelization of secular young adults in South Korea: effective principles for conversion growth among Protestant churches', doktorsavhandling, Asbury Theological Seminary.

Chase-Dunn, Christopher. Kawano, Yukio. Brewer, Benjamin. (2000), Appendix till 'Trade globalization since 1795: waves of integration in the world-system', *American sociological review*, <http://www.irows.ucr.edu/cd/appendices/asr00/asr00app.htm#Table%20A2>. Senast besökt i november 2014.

Chua, Beng Huat. (2012), *Structure, audience and soft power in East Asian popular culture*, Hong Kong: Hong Kong University Press.

Clark, Donald. (2006), 'Christianity in Modern Korea'. *Education about Asia*, vol. 11, nummer 2, s. 35-39.

Deen, Ganns. (2013), 'Five K-pop artists sing songs about their faith', <http://cbnasia.org/home/2013/04/five-k-pop-artists-sing-songs-about-their-faith/>. Senast besökt i november 2014.

Ho, Swee-Lin. (2012), 'Fuel for South Korea's "Global dreams factory". The desires of parents whose children dream of becoming K-pop stars', *Korea Observer*, vol. 43, nummer 3, s. 471-502.

IFPI. (2014), 'Recording industry in numbers', <http://rin.ifpi.org/>. Senast besökt i november 2014.

Korea real time. (2014), 'K-Pop earthquake: Girls' Generation member Jessica Jung ousted', <http://blogs.wsj.com/korearealtime/2014/09/30/k-pop-earthquake-girls-generation-member-kicked-out/>.

Senast besökt i november 2014.

Kwon, Mee-yoo, (2014), 'BoA invited to join lunch with pope', *Korea Times*, http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2014/10/293_160980.html. Senast besökt i november 2014.

Lee, Guy Tag. (2013), 'De-nationalization and re-nationalization of culture: the globalization of K-pop', doktorsavhandling, Fairfax: George Mason University.

Lee, Sooyeon. (2012), 'The structure of the appeal of Korean wave texts', *Korea Observer*, vol. 43, nummer 3, s. 447-469.

Lie, John. (2012), 'What is the K in K-pop? South Korean popular music, the culture industry, and national identity', *Korea Observer*, vol. 43, nummer 3, s. 339-363.

Oh, Ingyu. Park, Gil-Sung. (2012), 'From B2C to B2B: selling Korean pop music in the age of new social media', *Korea Observer*, vol. 43, nummer 3, s. 365-395.

Oh, Ingyu. (2013), 'The globalization of K-pop: Korea's place in the global music industry', *Korea Observer*, vol. 44, nummer 3, s. 389-409.

Power, Dominic. Hallencreutz, Daniel. (2003), 'When the market takes over: global commodity chains, and foreign musical products on US music market', in Power, Dominic. (red.), *Behind the music – profiting from sound: a systems approach to the dynamics of Nordic music industry*, Oslo: Nordic Industrial Fund.

Björn Boman

Bokrecension om k-pop

Den under fjolåret utgivna boken *K-pop: Popular music, cultural amnesia, and economic innovation in South Korea* utgör den amerikanske sociologen John Lies bredare och djupare redogörelse av det moderna Sydkoreas populärkulturella, och framför allt musikmässiga, utveckling. Lie – aktiv vid University of California i Berkeley – som över huvud taget kan anses vara en av de ledande experterna på k-pop och intimt relaterade företeelser som är knutna till den så kallade koreanska vågen (*balhju*), har tidigare genomfört en studie, 'What is the K in K-pop?' (2012), som det aktuella verket i mångt och mycket är en förlängning av. Den ovannämnda artikeln fokuserar på Koreas moderna kultur och utveckling och belyser frågan i vad mån som något typiskt koreanskt över huvud taget manifesteras i den moderna, globalt gångbara, hybridiserade och transnationellt präglade musiken. Hans slutsats är, förenklat sett, att vare sig det folkliga eller konfucianska finns representerat inom k-pop.

Innan man återkommer till denna aspekt och delämne – vilka jag har själv partiellt har kritiserat och försökt att nyansera i dels en artikel om k-pop som återfinns i *Orientaliska studier* nummer 140, dels en längre tidskriftsartikel som befinner sig i en redigeringsfas innan den blir helt färdig för publicering – bör man emellertid titta närmare på den aktuella utgåvans övriga fokus och innehåll, och beakta hur Lies studier av detta ämne har givit honom nya insikter. Det rör sig om en tämligen flyktig och föränderlig företeelse, där nytt material ständigt lanseras, och som därför

kan vara svår att fånga inom ramarna för mer trögrörlig akademisk produktion.

***Trot* och *kayo* som föregångare till k-pop**

I ett informationsrikt inledande kapitel redogör Lie för k-popens historiska förutsättningar. Bland annat tas fenomen som *ch'angga* (sjungen poesi), *kagok* (traditionell vokalmusik) och *yubaengga* (koreaniserad variant av japansk popmusik) upp. Ett längre avsnitt ägnas även åt *trot* (även kallad *ppongtchak* och i hög grad motsvarande japansk *enka*), en term som kan relateras till västerländsk foxtrot, och vars ursprung tveklöst kan spåras till Japan-influerad *yubaengga*. Likt dagens k-pop utgör den sistnämnda ett slags amalgam av olika musikgenrer, varav en betydande andel är av västerländsk, framför allt amerikansk art. Redan innan den japanska ockupationen påbörjades 1910 kan ett knippe västerländska influenser skönjas, vilka sedan växte i omfattning under det koloniala och sedan postkoloniala tidevarvet. Det gäller bland annat i fråga om vilka instrument och vilka takter som de nyare musikformerna baserades på. Den pentatoniska rytmiken blev i huvudsak diatonisk, fastän variationer förekommer i det avseendet.

Detta har i sin tur lett till en mängd paradoxer och förhandlingsstrategier inom ramarna för det moderna Korea, vars befolkning till stora delar å ena sidan betraktat både japanska och amerikanska influenser med skepsis, men samtidigt tveklöst absorberat och på olika sätt – delvis varit tvungna till – förhållit sig till desamma. *Trot* är nära förbundet med urbanisering, amerikanisering och modernisering, men samtidigt har det kommit att utgöra en sonisk tillflykt för en betydande del av de alienerade sydkoreaner som har haft svårt – eller hade det svårt under

specifikt 1960-, 70- och 80-talen då de snabbaste och mest omvälvande samhällsförändringarna skedde – att acklimatisera sig i de växande storstäderna, inte minst huvudstaden Seoul. Noterbart är även att pre-moderna genrer som *p'ansori* levde vidare på landsbygden fram till och med åtminstone 1950-talet (och fick senare ett visst uppsving under 1990-talet). *Trot* innebar också ett slags mellanväg eller övergång mellan det traditionella och moderna, och en länk mellan så kallad hög- och lågkultur.

Redan under 1970-talet kunde *trot* upplevas som alltför omodern hos urbana befolkningsskikt, men kan ändå sägas ha haft sin glansperiod under i stort sett hela Park Chung-hees auktoritära militärera. Denna innebar en mängd populärkulturella restriktioner men skapade även en grogrund för protestmusik som folkrock. Under 80-talet kan i sin tur den till *trot* närliggande *kayo* ses som en av de mer dominerande genrerna, och därvidlag blir genealogin till k-pop mer manifest (Lies historiska angreppssätt handlar dock delvis om att identifiera diskontinuitet, det vill säga när det nya markant avviker från det gamla). När så den första större och stilbildande k-popgruppen, Seo Taiji and Boys, bildades 1992 ägde det rum i ett skede av historien där demokrati i mer distinkt mening funnits i Sydkorea under endast fem år, och där koreaner upplevde att de låg efter både Japan och USA i den populärkulturella utvecklingen. Det japanska inflytandet i musikhänseende ersattes dock i huvudsak av amerikanska genrer, subgenrer och hybridgenrer, framför allt hiphop och diskopop, och de konfucianska attributen – inklusive utseendemässiga estetiska preferenser, som idealiseringen av ett rundare ansikte – fick sitt senmoderna substitut i och med en smalare och mer androgyn kroppstyp, och tillbakalutad framtoning. På sätt och vis kan Seo Taiji and Boys, som

splittrades 1996, anses vara både mainstream och indie eftersom de å ena sidan förekom i nationell tv och försökte slå igenom på bredare front, men å den andra var en till stor del självproducerad och självfinansierad grupp. K-pop i sina nuvarande och dominerande uttrycksformer är dock i huvudsak, eller rentav kanske endast mainstream – produkter skapade av managementbolag.

K i k-pop står för kapital snarare än koreansk kultur

I kapitel två – boken består utöver inledning och avslutning av endast två längre sådana – driver Lie fortsatt, och mer utförligt, tesen att det konfucianska arvet från Joseondynastin inte på något betydande sätt finns kvar inom ramarna för k-pop eller ens det sydkoreanska samhället över huvud taget. Sydkorea är ett demokratiskt och meritokratiskt land med socioekonomisk mobilitet, något som Korea under Joseondynastin definitivt inte var eftersom en aristokratisk elit dominerade samhällsutvecklingen och befäste sina egna privilegier. De bredare och mindre privilegierade befolkningslagren hade inte tillgång till populärkultur i någon betydande utsträckning förrän i postkolonial tid, en process som också måste relateras till förändrade politiska, sociala och teknologiska utvecklingsprocesser. Korea har utvecklats i möte med Japan och framför allt USA och anammat den västerländska kulturen och samhällssystemet i stor omfattning.

Lie gör visserligen en del reservationer och nyanseringar, men återigen lägger han i min mening alltför lite emfas på den hybridisering eller interdiskursivitet av kulturella fenomen som gör sig gällande inom landet och där det västerländska, amerikaniserade, demokratiska och kapitalistiska

förhandlas gentemot, och lever i mer eller mindre friktionsfri samexistens med kristendom, buddhism, shamanism och åtminstone fragment av en mer auktoritär, konservativ och i någon betydande mening nykonfucianskt sinnad strömning. Det gäller även k-pop-artisters träningsprocesser och beteendemönster, varav det förstnämnda Lie i stället relaterar till militaristisk disciplin – vars ursprung kan spåras till Japan via Park Chung-hee – och en auktoritär preferens, och det senare till ett professionellt sätt att vara som tilltalar konsumentgrupper och därmed har sitt instrumentella existensberättigande.

Densamme gör i alla händelser en oerhört viktig poäng när nutida koreansers ”kulturella amnesi” belyses, vilket innebär att den egna nationella självförståelsen delvis förefaller snedvriden: nationalismen innebär att det anses viktigt att urskilja det som är typiskt koreanskt, och att anknyta till historien, men de diskontinuerliga processerna leder också till att koreaner får svårt att se sin egen historia mer sakligt och ”objektivt”. Det gäller bland annat den betydande grad i vilken Japan har påverkat landet både kulturellt, socialt och ekonomiskt, men återigen det faktum att den koreanska formen av konfucianism i stor utsträckning inte längre finns kvar.

Vad finns då över huvud taget kvar, som utmärker dagens Sydkorea, när de egna folk- och nationaltraditionerna förringats helt eller åtminstone i stor utsträckning? Lie pekar bland annat på de ekonomiska innovationerna som hänger intimt samman med k-pop-industrin, och att även dessa visserligen kan spåras till japanska och amerikanska influenser, men ändå utgör något typiskt för landet. K-popens utveckling är beroende av en mängd samverkande och kumulativa historiska, politiska, sociala, ekonomiska och teknologiska processer, inte minst samarbeten med Japan

och USA och i samspel med den fördjupade globaliseringens följdverkningar i olika hänseenden, och en viktig dimension är inte minst den exportdrivna ekonomin, som kan kontrasteras mot Japans mer insulära motsvarighet som har gjort sig gällande under de senaste tre decennierna. Detta är i sin tur en viktig delförklaring till att j-pop, den japanska motsvarigheten till k-pop och både en föregångare och inspirationskälla för den senare, inte blivit en global framgångssaga. Och även om k-pop överlag kan uppfattas som ”icke-autentisk” musik, som endast skapas för att appellera till konsumentgrupper i, huvudsakligen Östasien, är den likväl ett uttryck för ekonomisk innovation som stärker Sydkorea som nationellt varumärke.

En hörnsten inom detta forskningsområde

Många av de, visserligen inte alltför omfattande eller allvarliga, invändningar som man kan tänkas resa mot vissa inslag i Lies tidigare och ovannämnda artikel, har denne i huvudsak utförligt och nyanserat givit svar på i och med detta verk. Det är tillsammans med Gyu Tag Lees doktorsavhandling, 'Denationalization and re-nationalization of K-pop' (2013), den mest genomarbetade, övergripande men i flera avseenden ändå djuplodande, redogörelsen för detta ämne och hur företeelsen hänger nära ihop med historiska, kulturella, sociala, ekonomiska och andra centrala faktorer.

En del av detta har naturligtvis behandlats i många andra k-pop- eller *balhyu*-relaterade studier som publicerats under de senaste fem-tio åren, men det finns ändå ett flertal tidigare negligerade eller ännu inte uppmärksammade aspekter som här genomlyses på ett mycket genomträngande och initierat sätt. Det gäller inte minst de samtidshistoriska

sambanden mellan Sydkorea och Japan och hur de kan relateras till k-pop. Dessutom sätter det den aktuella företeelsen i ett vidare kulturhistoriskt sammanhang och torde därmed lära många läsare om koreansk, västerländsk och annat slags musik, vilket det ofta saknas mer än ytlig eller fragmentarisk kunskap om.

För den som är bekant med innehållet i många mer eller mindre populära k-pop-videor är det dessutom en ynnest att ta del av ett flertal intressanta och insiktsfulla, tillika kärnfulla analyser av dessa. Mycket av det som sägs av Lie är visserligen subjektivt, men reception av populärkultur, oavsett om det görs av etablerade akademiker eller unga fans, är oundvikligen färgat av personliga tolkningar som inte kan reproduceras eller undersökas på något slags objektivt och oberoende vis (även om man givetvis kan hitta gemensamma nämnare och enas om en hel del, till exempel att lyriken ofta behandlar teman som romantik och relationer, och att musiken, framför allt i refrängdelen, tenderar att vara ”catchy”, vilket delvis förklarar varför de fans som inte förstår koreanska över huvud taget ändå finner den tilltalande).

I den mån som verket lämnar något att önska, är det att författaren kunde ha utvecklat vissa resonemang och avsnitt och i samband med det också anknutit till ett flertal förefintliga studier som fokuserar på dessa specifika delområden. Det saknas definitivt inte referenser till andra än de egna bidragen i detta drygt 160 sidor omfattande verk, men det är iögonfallande att inte Lie har hänvisat till och använt sig av flertalet akademiska bidrag – som finns tillgängliga på engelska, i händelse av att språkliga hinder föreligger därvidlag – som är knutna till den kinesiska delen av Öst- och Sydostasien. Som denne själv påpekar, om än mest i

författaren, är det Kina som torde vara den transnationella k-popens huvudsakliga marknad bara en liten bit in i framtiden (utan att för den sakens skull hävda att Sydkorea och Japan kommer att tappa sin betydelse), varför ett längre avsnitt borde ha ägnats åt denna kultursfär och marknad. Vidare diskuteras centrala fenomen som YouTube och vikten av sociala medier väldigt översiktligt, trots deras enorma betydelse ur både produktion-, distribution- och konsumtionssynpunkt. Exempelvis kan man fråga sig hur ledande k-pop-bolag som JYP Entertainment och SM Entertainment förhåller sig till kinesisk webbcensur eller -restriktioner i samband med att den kinesiska marknaden hamnar alltmer i blickfånget. Det rör sig om frågeställningar, knutna till processer som gör sig gällande i presens, varför förbiseendet inte kan förklaras med att framtiden är oviss eller liknande förbehåll.

Sammantaget är det en elegant skriven och mycket genomarbetad utgåva om ett mångdimensionellt fenomen som är, tillsammans med Samsung-produkter, det som många icke-koreaner lär förknippa med Sydkorea allra mest, men som paradoxalt nog förefaller ha väldigt lite att göra med koreansk kultur. Åtminstone om det senare förstås som kopplat till historisk kontinuitet och koreanska traditioner. Men på grund av k-popens omfattande popularitet och spridning är det också därför som det ägnas tid och utrymme åt att söka analysera och förklara den, såväl bland akademiker som hos fans. Detta leder till ett större fokus på Sydkorea över huvud taget.